

Ministerie van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening
DGRO - Directie Ruimtelijk Beleid,
Postbus 20011 2500 EA 'S-GRAVENHAGE
Per email: inspraaknotaruimte@minbzk.nl

Betreft: zienswijze op Concept Nota Ruimte en bijbehorende documenten
Dronten, 15 december 2025

Geachte mevrouw Keijzer,

De Nederlandse Akkerbouw Vakbond (NAV) wil bij deze graag namens haar leden een zienswijze indienen op de Ontwerp Nota Ruimte en de bijbehorende documenten.

Als we naar het geheel kijken, waardeert de NAV het, dat voor het eerst in jaren voedselproductie en voedselzekerheid worden meegenomen in dergelijk landelijk beleid. Er wordt gesproken over afwegingskader voor functieverandering van agrarische grond. De NAV is daar groot voorstander van, omdat dan alleen op basis van zorgvuldige afweging de functie mag veranderen. Wij betreuren echter dat er geen juridische status aan wordt verbonden.

Wat de NAV als een probleem ziet, is dat er voor bijna alle zaken in het ruimtelijk beleid *positieve* doelen zijn. Dat geldt voor de RES, voor de Bossenstrategie, de VHR, enz. Voor landbouw zijn praktisch alleen *negatieve* doelen gesteld: minder stikstof, minder gewasbeschermingsmiddelen, minder broeikasgasemissie. Daardoor komen de negatieve doelen voor de landbouw al gauw in lijn met positieve doelen voor iets anders, zoals meer natuur. Die combinatie pakt in het algemeen negatief uit voor de voedselproductie en voedselzekerheid. Als er geen doelen worden gesteld voor voedselproductie, bijvoorbeeld 60% zelfvoorzienend, gaat een afwegingskader zonder juridische borging geen enkel effect hebben op het behouden van landbouwgrond. In de PlanMer wordt zelfs al benoemd dat het afwegingskader wel eens belemmerend zou kunnen gaan werken op uitbreiding van recreatiegebieden.

Volgens de NAV is het bijna ondoenlijk om landbouwgrond aan te wijzen als hoogwaardig of laagwaardig. Immers, de hoge zandgronden zijn laagwaardig in de ogen van velen, maar zijn voor zetmeelaardappelen en vezelgewassen hoogwaardig. Net als de geestgronden dat zijn voor bollenteelt.

De oplossing moet volgens ons gezocht worden in een plan voor de landbouwproductie. Voor voedsel, sierteelt én grondstoffen voor de biobased economie. Wat willen we produceren en voor wie? Welke ketens willen we per se behouden en wat is daar dan het minimum benodigde areaal voor?

Wat we nu zien, is dat bij lokaal beleid keuzes worden gemaakt om diverse doelen te halen en dat gaat meestal ten koste van landbouwgrond. Als de NAV als belangenbehartiger een zienswijze indient is stevast het antwoord 'ach het gaat maar om een beperkt aantal hectares'. Maar langzamerhand telt al het lokale areaalverlies wel op tot serieuze afname van het landbouwareaal.

De Rijksoverheid heeft het tot nu toe over 'grond voor maatschappelijke doelen', maar daarmee bedoelt men niet landbouwgrond. Het wordt tijd dat voedselproductie ook gezien wordt als maatschappelijk doel. Nederland bevindt zich in één van de weinige vruchtbare rivierdelta's ter wereld. Door klimaatverandering schuift de grens waar gewassen kunnen worden geteeld in Europa naar het noorden op. **Dit alles samen maakt dat de NAV vindt dat er in de Nota Ruimte een veel beter juridisch geborgde bescherming van landbouwgrond moet worden opgenomen.** Als een afwegingskader geen juridische borging kent gaat het geen bescherming bieden. We hebben hetzelfde zien gebeuren bij de Oostpolder in Groningen. Daar hadden gemeenteraad Hogeland en de PS afgedwongen dat er een Landbouw Effect Rapportage (LER) zou worden opgesteld ten aanzien van de plannen om de (uitstekende) landbouwgrond om te zetten in industrie. Uit die

LER kwam dat het zowel economisch als ecologisch beter was om de uitbreiding van de Eemshaven ten zuiden van Delfzijl te situeren. Dit had echter geen enkele invloed op het uiteindelijke besluit! Kortom, de NAV vindt dat er eerst een plan moet komen voor de landbouwproductie, met gewenste ketenomvang en bijbehorend areaal. Het is bij landbouworganisaties bekend welke gronden voor welke productie geschikt zijn. Vervolgens moet er een landelijk register komen om al die kleine areaalverliezen op te tellen en te beoordelen. Niet zoals nu gebeurt, passief en achteraf, maar als onderdeel van het afwegingskader. Dat komt ook tegemoet aan de Richtlijn No Net Land Take, die wij overigens missen in het document. Samenvattend pleiten wij voor het toetsen van beleidsvoornemens op het verlies aan areaal landbouwgrond en als dit te groot uitpakt of op de verkeerde gronden, het beleid dan niet in te voeren. Dus een evenwichtige afweging maken tussen milieu- en natuurdoelen, woningbouw, energie én voedselproductie. Nu wordt in de PlanMer uitsluitend gekeken naar andere doelen dan landbouwproductie en dat vindt de NAV te eenzijdig.

Meer in detail vallen ons de volgende zaken op in de Concept Nota Ruimte:

1. P 41: hier wordt terecht de onmisbare rol van boeren, tuinders en vissers voor de voedselzekerheid benoemd. Maar vervolgens komt er een wensenlijstje naar voren wat die productie juist zal verminderen.
2. P 42: het verheugt de NAV dat de aanlandingskabels in Groningen volgens deze Nota worden gesitueerd rond de Eemshaven, en niet binnenkomen bij Lauwersoog. Mocht dat laatste wel doorgaan, dan is dat direct in strijd met behoud van landbouwgrond, omdat de aanleg van een aanlandingskabel dwars door de drainage systemen loopt en de zoetwaterlens in het gebied onherstelbaar zal beschadigen.
3. P 44: het is ons onduidelijk hoe een robuuste natuur essentieel is voor een veilige leefomgeving, voedselproductie en drinkwatervoorziening.
4. P 45: het is terecht dat hier staat dat in het ruimtelijk gebruik rekening wordt gehouden met water, bodem en ondergrond. Dat houdt wat de NAV betreft dan ook in, dat er geen datacenters en industrie worden geplaatst op goede landbouwgrond (zie bijvoorbeeld p.46) en dat de waterbehoefte van dergelijke zaken ook niet ten koste gaat van de waterbeschikbaarheid voor landbouw en natuur.
5. P 53: ook hier staat weer 'een toekomstbestendige voedselvoorziening heeft de natuur en landschap nodig'. De NAV is absoluut voorstander van bescherming van natuur en bestaande landschappen, maar wij zien niet hoe natuur onmisbaar is voor de voedselvoorziening.
6. P 53: 'Door het voorkomen van uitspoeling van meststoffen en gewasbeschermingsmiddelen zal de water- en bodemkwaliteit verbeteren'. Wij merken hierbij op dat alleen op zuidelijke zandgronden door de CDM nog echt problemen met de waterkwaliteit zijn vastgesteld. Het klopt dus niet om het zoals hier gebeurt te stellen dat dit voor alle zandgronden geldt.
7. P 54: hier wordt gesproken over doelen voor landbouw, maar dat zijn alleen doelen om uitstoot te verminderen, geen productiedoelen.
8. P 55: de hier genoemde ruimte voor met name waterkeringen zal wellicht inderdaad ruimte bieden voor nieuwe natuur (welke blijft onduidelijk) maar gaat direct ten koste van voedselproductie. Juist de nu direct achter de dijken gelegen gronden zijn namelijk bijzonder vruchtbaar.
9. P 57 e.v.: het verbaast de NAV dat er weliswaar aandacht is voor vasthouden van zoetwater om perioden van droogte te overbruggen, maar dat er geen enkele aandacht is voor het tegengaan van het direct naar de Noordzee spoelen van water uit de grote rivieren. Waarom wordt dit Gat van Rotterdam niet opgenomen in de plannen? Een waterkering in de Nieuwe Maas zorgt voor een veel

zekerdere zoetwatervoorziening dan de plannen die nu worden genoemd. En dan is het ook makkelijker om te blijven investeren in voldoende zoetwater in gebieden die nu lijken te worden opgegeven, zoals de hoge zandgronden en de Zuidwestelijke Delta.

10. P 58: de NAV is positief over het feit dat hier wordt genoemd dat landbouw voldoende water moet houden. Wij vinden het terecht dat gesteld wordt dat er selectief wordt omgegaan met vestiging van nieuwe bedrijven die veel water nodig hebben in gebieden waar dit niet ruim voorhanden is.
11. P 82: in aanvulling op punt 8: de NAV vindt het goed dat de overheid niet gaat voorschrijven hoe boeren moeten anticiperen op de veranderen waterbeschikbaarheid maar wel toezegt te faciliteren.
12. P 105: het verbaast de NAV ten eerste dat er bij landbouw 'voedselzekerheid behouden' niet wordt genoemd onder opgaven en ambities! Dit is exemplarisch voor met de mond belijden dat voedselproductie belangrijk is, maar het vervolgens 'vergeten' te noemen bij opgaven voor de landbouw. Wat als voedselproductie wel wordt meegenomen als ambitie? Hoe verandert dan het hoofdstuk over landbouw?
13. P 106: prima dat hier genoemd wordt dat er voldoende ruimte moet blijven voor landbouw, maar zoals hierboven uiteengezet is het dan wel wenselijk om dat nader uit te werken. Wij begrijpen de paragraaf die daarop volgt echter niet: er gaan bedrijven sluiten en er ontstaat (door de NAV niet gewenste) schaalvergroting waardoor meer ruimte ontstaat voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer. Hier mist ook focus: er wordt geconstateerd dat er minder boeren komen door gebrek aan opvolgers, maar niet gereflecteerd op wat dit betekent voor voedselproductie en al helemaal niet of dit een ongewenste ontwikkeling is die wellicht kan worden tegengegaan door het agrarisch ondernemerschap aantrekkelijker te maken!
14. P 108: voor onze zienswijze op behoud van landbouwgrond en het afwegingskader wat wordt voorgesteld verwijzen wij naar p1 van dit document.
15. P 108: de NAV is het er mee eens dat nieuwe ontwikkelingen geen negatieve afwenteling mogen hebben op bestaande land- en tuinbouwbedrijven. In de praktijk zien we echter dat dat wel gebeurt: er verschijnt een woonwijk en vervolgens worden er restricties opgelegd aan boeren met aangrenzend land. Ook bij de aanwijzing van de Natura2000-gebieden is indertijd toegezegd dat aangrenzende bedrijven daar geen last van zouden ondervinden en kijk wat er nu gebeurt. De vraag is daarom of het opnemen van een dergelijke zin werkelijk enige waarde heeft en hoe dit toekomstbestendig geborgd gaat worden.
16. P 110: prima om te stellen dat ook lagere overheden doordrongen moeten zijn van het belang van voedselproductie en het behoud van landbouwareaal, maar hoe wordt dat geborgd? Zoals eerder aangegeven worden lagere overheden vooral gedreven door harde kwantitatieve doelen voor energie, woningbouw, defensie enz., doelen die bovendien prachtig overeenkomen met de beperkende doelen voor landbouw: minder vervuiling, minder gewasbescherming, minder stikstof. De NAV gelooft echt niet dat gemeenten en provincies ineens door deze Nota Ruimte het belang van voedselproductie gaan inzien.
17. P 116: de zinsnede dat voor de landbouw teeltkeuzes belangrijker worden geeft de indruk dat boeren maar zo'n beetje produceren wat past op hun grond en dat dat niet geheel en al wordt bepaald door de vraag van de markt. Veel meer boeren zouden bijvoorbeeld vezelgewassen kunnen telen, maar een goede keten ontbreekt in Nederland. Ook voor biologische productie groeit de markt niet.
18. P 122: bij de aanwijzing van Natura2000-gebieden is keihard toegezegd dat aangrenzende landeigenaren daar geen last van zouden ondervinden in de vorm van beperkingen. We zien dat dit inderdaad geldt voor burgers in woonkernen, maar niet voor landbouw. Deze schaduwwerking van

Natura2000-gebieden gaat veel productie kosten, zeker omdat alle grote wateren er ook onder vallen. De spuitvrije bufferzones die nu door gemeenten en provincies worden genoemd variëren van 250 tot 2000 m. Dit gaat vooral de akkerbouw veel productie kosten, omdat *spuitvrij* in feite *teeltvrij* betekent, waarbij zelfs de pootaardappelteelt onder het minimum benodigde areaal kan zakken.

19. P 128: terecht wordt opgemerkt dat natuur zal moeten meebewegen met klimaatverandering. Daarom verbaast het ons dat wel strikt wordt vastgehouden aan de soorten in de VHR. Sommige soorten zullen verdwijnen zonder dat we daar hier in Nederland iets aan kunnen doen. Het is zaak dat op tijd te onderkennen, voordat er allerlei ingrepen ook in de landbouw worden gedaan terwijl soorten verdwijnen door klimaatverandering.
20. P 129: de NAV is zeer positief dat zal worden gekeken naar de daadwerkelijke staat van de natuur, in het veld en niet berekend door modellen. We vragen ons echter af of er een nulmeting is in dit opzicht.
21. P 134: landbouwgronden met weinig opgaven worden ontzien bij functieverandering, dat klinkt goed, maar de praktijk leert dat het niet gaat om de opgaven voor landbouw, maar de gemeentelijke en provinciale opgaven voor energie, industrie en woningbouw die functieverandering van landbouwgrond veroorzaken.

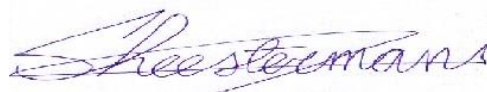
Samenvattend ziet de NAV positieve punten en waarderen wij het benoemen van het belang van voedselzekerheid. Wij vrezen wel dat de manier waarop dit nu wordt vormgegeven geen daadwerkelijke bescherming van de landbouw biedt. Er is een echte integrale voedselproductievisie nodig, die ten grondslag moet liggen aan ruimtelijke herinrichting. Als dat niet gebeurt zullen naar wij vrezen de boeren steeds de dupe blijven van alle andere behoeften aan ruimte. Om echt een toekomstbestendige landbouw te behouden in deze vruchtbare rivierdelta is een sterkere bescherming van de sector nodig, omdat de huidige onzekerheid een van de grote oorzaken is van het gebrek aan opvolgers. Zorg er voor dat boeren weten dat ze hun land grotendeels kunnen behouden, dat ze kunnen blijven als ze zich aan alle regels houden en confronteer hun niet steeds met toenemende beperkingen. Zorg er bovendien voor als Rijksoverheid dat voedselproductie breed in de maatschappij als prachtige maatschappelijke dienst wordt gezien die we te allen tijde moeten behouden, anders heeft de landbouw in Nederland geen toekomst.

Voor nadere informatie kunt u uiteraard contact met ons opnemen.

Hoogachtend,

Adrie Vermeulen, vz. NAV
 Tel. 06-20424777
adrie.vermeulen@nav.nl

Sjoerd Heestermans, vicevz. NAV
 06-23401208
sjoerd.heestermans@nav.nl